

40. ВЕТЕРИНАРСКИ НАСТАВНИ ЦЕНТАР У НИШУ

СПЕЦИЈАЛЦИ НА РУКАВУ

Посебно обучен службени пас за проналажење мина, експлозива или дроге, немачки овчар или лабрадор ретривер, на Западу данас кошта и до 250.000 долара. Зашто их онда, када их већ имамо, не извозимо?

Командант 40. ветеринарског наставног центра у Нишу потпуковник Станимир Стошић, наш домаћин тог дана, најпре нас је повео у обилазак Центра за обуку паса, тог позамашног војног комплекса у којем се одмах, када на непознатог залаје ма и један, громким лавезом огласе и свих осталих триста службених паса, колико их тренутно ту има. И то није, наравно, ништа необично...

Већ на први поглед види се да и у овој, по много чему специфичној јединици наше војске, недостаје новца да се неки оронули објекти мало замалтеришу, окрече, офарбају... Међутим, када се зна да су ту главни "становници" немачки овчари и шарпланинци, онда је разумљиво да се овде пажња више посвећује функционалним него оним естетским елементима. Углавном, већ ту, на почетку "галерије" службених паса, поред бројних, пространих и чистих боксова са псима који упорно кидишу на непознате, на полигону за обуку, препрекама, крај породилишта, поред рундаве штенади коју почиње да социјализује и проверава њихову нарав дресер... и започиње занимљива прича о Центру, људима који раде у њему и, наравно – највернијем човековом пријатељу, псу.

■ ШАРПЛАНИНАЦ КАО ДОМАЋИ БРЕНД

– Центар за обуку службених паса у Нишу настао је 1957. године на овом простору... Али према сачуваним аутентичним фотографијама и причама, он је настао, заправо, давне 1932, када су се још у Војсци Краљевине Југославије наши шарпланинци

обучавали за обезбеђење државне границе према Бугарској – прича командант Стошић и објашњава:

– Данас у Центру, који се са полигоном Каменички вис – плоче, где се такође изводи обука, простире на око 20 хектара, поред одличних шарпланинаца, незаменљивих за чуварску службу, највише има немачких овчара. Њих овде обучавамо за обезбеђење државне границе, али и за специјалне намене, дакле, псе који су потребни војној полицији, припадницима 63. падобранске и 72. специјалне бригаде, “Кобрама”... То су службени пси трагачи, нападачи, пси за противтерористичку борбу, пси лавинари, за проналажење опојних дрога и минско-експлозивних средстава, за траг... Оно што је важно рећи јесте да у Центру имамо врхунске стручњаке за обуку управо тих паса. Зато и тврдимо да би Центар, уз допуштење надлежних, сасвим комотно могао сам себе да економски издржава тако што би му се допустило да своје стручне услуге понуди на тржишту и субјектима ван Војске. Да то није немогуће показује податак да, рецимо, само један немачки овчар, специјално обучен за проналажење минско-експлозивних средстава, на Западу вреди од 150.000 до 250.000 америчких долара, и да се тамо, за псећу претрагу минираног терена или објекта, плаћа од 15 до 25 евра по квадратном метру! И, што је посебно занимљиво, они су на Западу врло спремни не само да одмах купе тако специјално обучене псе већ и да плате такве услуге онима који то знају да раде и имају управо такве обучене службене псе.

Наравно, командант Стошић се вајка да ни у Министарству одбране, па ни у нашем Генералштабу, највероватније не знају за ове доларске износе, односно, мисли он, да многи нису у потпуности упућени у велике стручне потенцијале које имају у Нишу. Другим речима, сматра командант, осим начелне сагласности да је Војска

ЕВИДЕНЦИЈА У СЕДАМ КЊИГА

– Свим приплодним псима у Центру се обавезно рендген-ном снимају кукови како би се установило да ли имају наследну и опасну дегенеративну болест дисплазију (HD). Свако штене се, са непуну два месеца живота, обележава тетовир бројем и њихова евиденција се води у чак седам књига, па се не може догодити да се пас замени или нестане из Центра. Псе који после обуке у Нишу одлазе у друге јединице, међутим, не прати званични родовник (педигре), већ тзв. сточни картон, чиме се унапред предупредују могуће злоупотребе. Једино, уколико то лично министар одбране одобри, из Центра се може отуђити, односно продати или поклонити, одређено штене или пас; с друге стране, Центар може примити на поклон, без велике административне процедуре, расно штене или пса, пре свега немачког овчара и шарпланинца – каже командант Стошић.

Вежбе послушности

У “галерији” службених паса

ЈЕДИНИЦЕ

имала и да сада има врло добре дресере и солидан генетски потенцијал службених паса, све друго је мање познато и јасно. Поготово то да би обука и каснија продаја паса за специјалне намене могла да буде наш одличан, па и дугорочан извозни посао, од којег би и Војска и држава и Центар могли да профитирају. Уосталом, после терористичког напада у Америци 11. септембра 2001, према неким сазнањима, Американци су одмах тражили да купе или изнајме неколико десетина хиљада специјално обучених паса за проналажење експлозива, али им то није пошло за руком, јер – на целом свету не постоји ни стотину пута мање таквих обучених паса.

У Нишу се, међутим, све то одавно ради. И то успешно! У Центру је још одавно замишљен и заокружен цео систем: од репродукције и одгоја до одабира паса и њихове обуке, до коначног "производа" који се шаље у друге јединице... Али да би се уопште добио квалитет, поготово када је реч о радним псима, потребно је много времена, стрпљења, да не говоримо о знању и искуству. Зато Центар има своје пробране репродуктивне псе, своје породилиште, развијен систем обуке паса; Центар је, најкраће речено, у потпуности оспособљен да професионално одгаја, обучава, ради преддресуру и реддресуру, смешта, храни и негује, лечи, збрињава и да, коначно, потпуно обучене псе, са њиховим водичима, шаље у друге војне јединице. Уз то, поједини пси се, по потреби службе, доводе поново у Ниш на реддресуру, али је, нажалост, њихов "радни век", у просеку, само до осме године живота. После тога ти се пси еутанизирају, јер су њихова продаја или поклањање забрањени.

Да је реч о заиста реномираној јединици, или како се то данас популарно каже, нашем бренду, говори и војна евиденција, која бележи да је у Нишу, од 1960. године до данас, обучено око 9.000 паса и 22.000 војника, водича службених пса. И по многим другим критеријумима Центар за обуку паса у Нишу је други у целој Европи, одмах иза оног чувеног у Москви.

■ РУСКА ШКОЛА ОБУКЕ

Дресери у Нишу напомињу да би неко уопште дошао у Центар прво мора изузетно да воли псе и да им је изузетно посвећен. Кадар се брижљиво бира међу војницима који се сами пријављују за ту службу и, већ после неколико месеци, јасно је да ли је неко стварно за овај посао. У Нишу су регрути дипломирани ветеринари или ветеринарски техничари, мада то није пресудно. Подофицири су ту задужени за непосредну обуку војника, али и службених паса, а официри за превентиву, збрињавање и лечење паса. Занимљиво је да се ту обучавају и ветеринарски болничари и поткивачи.

– Познато је да Војска већ уступа обезбеђење државне границе МУП-у, што ће се сигурно одразити на смањење броја паса које ће мо обучавати. То нам намеће потребу преоријентисања на обуку паса за специјалне намене и ми не смемо допустити да наша војска из-

После звучних у дресури су важне и визуелне команде: немачки овчари из Ниша на обуци

губи своје службене псе. Као што је познато, у многим ситуацијама пси су незаменљиви. Један пас, на пример, замењује на чуварском месту три до пет стражара, да не говорим о њиховој улози у антитерористичкој борби, претраживању терена, налажењу рањених или повређених лица, бегунаца, опојних дрога, мина – напомиње дипломирани ветеринар потпуковник Стошић.

Потпуковник
Станимир Стошић

Од штенета до "мајстора" за проналажење експлозива дуг је пут: лабрадор ретривер на делу

Ипак, о самој обуци паса за специјалне намене потпуковник не жели много да говори. Само каже да се штенад за те намене одабира већ од другог месеца њиховог живота и да за то постоје врски стручњаци у ЦОП-у, посебни планови рада, евиденције, анализе... На пример, штене које од малих ногу показује знаке агресивности иде за чуварску службу и напад, а она мирнија и сталоженија се пажљиво одабирају и прате како би се, евентуално, од њих направили "мајстори" за проналажење дроге и експлозива, мада је и то тек почетак праве селекције. Тек после дугог посматрања реакција штенади у игри и на полигону, дресери предлажу претпостављенима будућу намену за поменути "подмладак". Комисија у Центру анализира налазе дресера и потом одлучује за коју врсту обуке ће штене бити одређено. Досадашња искуства и статистика показују да у Нишу има највише паса за заштитну службу и антитерористичку борбу, а да је до оних мање агресивних, ипак, теже доћи.

То је, свакако, не само ствар одређене расе паса већ и њихове генетике, која је и сама по себи чудо, али и одређених околности у којима се формира сваки пас. Ипак, у боксовима у Нишу видели смо и два пара лабрадора ретривера које је Центар добио на по-

клон и који, као изузетно сталожени и неагресивни пси, служе за проналажење дроге и експлозива, а што им успева, уз поменуто, захваљујући и изузетном чулу мириса, које је, у односу на људско, сматрају неки експерти, неколико милиона пута развијеније баш код те расе паса.

Дресери у Нишу, наравно, чувају своје мале и велике тајне, својеврсни "занат", па нам само кажу да обука заштитног пса за границу, на пример, траје 56 радних дана, она за противтерористичку борбу шест, док дресура за проналажење дрога и експлозива најмање – девет месеци. Они не крију да је овде реч о руској школи обуке паса, за коју у Нишу веле да је дефинитивно – најбоља на свету. А да је то тачно показују, осим руских, и наша богата искуства у примени тих планова обуке, који су, за разлику од западних, много темељнији и свеобухватнији, јер знају да пас није машина! На Западу већ одавно, сходно свом схватању живота и устаљеним вредностима, инсистирају на брзој, такозваној инстант обуци, често пренебрегавајући основ дресуре који се, уз неизмерно стрпљење дресера, зове – условни рефлекс пса. Уосталом, обучити пса за траг, проналажење дроге или експлозива за само два или три месеца, једноставно није могуће. Као што је немогуће да и врло паметно дете, за само годину дана, заврши четири разреда школе – каже потпуковник.

■ РАДНИ ПСИ

У Центру немају, кажу стручњаци, претерано лепе немачке овчаре, оне који се виђају на екстеријерним кинолошким изложбама. Јер, како кажу у Нишу, Војсци нису потребни лепи, већ пре свега – радни и употребни пси. Шта то значи?

– И дете релативно ружних родитеља често постане доктор наука! Ми пажљиво и стручно пратимо генетски потенцијал приплодњака и куја које имамо, па селекцијом одвајамо оно што нам треба. А то су, пре свега, оне радне особине и крвне линије, пратимо развој штенади, њихову обуку, каснији рад, здравље... У Немачкој су, рецимо, због лепоте изгубили многе иначе изванредне радне особине те врсте, па се зато и они у последње време окрећу мање лепим и атрактивним псима, али радним крвним линијама у којима је много и сивих и црних паса – каже командант и додаје да управо такав један пар немачких овчара имају у Нишу и да су се управо ти пси показали фантастично у обуци. Захваљујући и приватним одгајивачима из цивилства, а који и данас воле и поштују Војску, у ЦОП-у се, парењем са њиховим увозним псима, без икакве материјалне надокнаде, обнавља крв немачких овчара.

Центар је данас у потпуности оспособљен за пружање превентивне и здравствене заштите и војних паса, и оних из цивилства. Уз то, осим великог кадровског потенцијала, у ЦОП-у имају и вишак смештајног простора, сву неопходну опрему и пратећу инфраструктуру, тако да чуди чињеница да на плану делимичне комерцијализације Центра до сада није ништа урађено. Зашто то није урађено, постоје ли законске препреке томе?

Провера нарави и обука почиње још од малих ногу: штенад шарпланинаца

ПРАВИ ШАРПЛАНИНАЦ

Према тврђењу команданта ЦОП-а, а на основу интерних родовних књига и праћења њихове три крвне линије, које датирају још из 1957. године, те на основу стандарда те расе који је саставио професор Павловић, нажалост, једино још у Нишу постоји неколико аутентичних шарпланинаца. Због укрштања аутентичног изворног шарпланинца са кавкаским овчарем и још неким другим сличним расама паса, током последњих деценија приватни одгајивачи су, заправо, због комерцијалних разлога, уништили расу и добили хибрид, од којег се већ сада готово немогуће вратити на изворну варијанту. Управо зато у Нишу сматрају да није претерано када кажу да је њихов прави приплодни шарпланинац Цаф реткост и да ће, управо због поменутих разлога, све учинити да се то национално благо сачува у изворном облику како би се та изузетна раса паса сачувала од коначне пропасти.

– Осим услуга наше опремљене ветеринарске амбуланте, са хируршком и рендген-салом, могли бисмо да обучавамо, на комерцијалној основи и по различитим програмима, и псе цивила. Можемо да им понудимо и одличан смештај, тзв. пансион за псе, нарочито током сезоне годишњих одмора. Међутим, још постоји извесна инерција и ми чекамо одговор на тај наш предлог, мада је сасвим извесно да ће се, током реформе Војске, доћи до оваквог или сличног закључка, а то је да ЦОП може, поред свог примарног задатка, и да привређује и остварује извесан доходак – сматра командант и додаје да, иако нису сто посто попуњени кадром, они раде максимално озбиљно и предано. А да је то тако недавно су се увериле америчка и бугарска војна делегација, које су боровиле у Нишу и посебно се занимале баш за обуку специјалних паса.

Осим војника и цивилних лица која раде у Центру, свако од официра ветеринара је специјализован за одређене области, а што се тиче подофицира дресера, због финансијске ситуације, нису били у могућности да их пошаљу у Русију на додатну специјализацију, иако у Нишу врло пажљиво прате баш најновију руску стручну литературу о обуци службених паса. Та теоретска знања и сопствена практична искуства у Центру претачу потом у интерне скрипте, али и размишљају о убавенику, односно о популарној књизи о исхрани и смештају паса, здравственој заштити, основној обуци...

– Ми се не плашимо трансформације, јер знамо да вредимо и да је то што радимо од великог значаја за Војску, па и друштво у целини. Своју велику шансу видимо у обуци паса за специјалне намене који би се користили и ван граница наше земље, али и у комерцијализацији нашег великог знања, искуства и постојећих објеката – каже потпуковник Стошић, који је од 2000. године на челу Центра.

■ ДЕМОНСТРАЦИЈА УМЕЋА

У савременој ветеринарској амбуланти у оквиру Центра командир чете за узгој и преддресуру штенаци капетан прве класе Предраг Вељковић каже да се они ту више баве превентивом него куративом. Ипак, током обуке паса нису искључене ни повреде, тако да овдашњи дипломирани ветеринари и техничари у дијагностичке сврхе користе рендген-апарат и ултразвук и, у сарадњи са Ветеринарским заводом из Ниша, друга дијагностичка средства, али и услуге цивилне биохемијске лабораторије. У амбуланти се пси плански вакцинишу против заразних болести и чисте од унутрашњих паразита, а превентивно, у Центру редовно дезинфикују смештајни

Селекцијом до квалитета: и овде само најупорнији остају у "игри"

На полигону са препрекама свакодневно се увежбавају пси

простор паса, њихове кућице и прибор за јело. Посебна пажња се поклоња и хигијенским мерама у кухињи, где се свакодневно спрема храна за више од 300 паса.

Управник амбуланте капетан Братислав Дубичанин, задужен за здравствено збрињавање и превентивну негу паса у Центру, прегледајући пса износи да, с времена на време, ту лече екцеме, повреде коже и упале ушију код паса. Приликом обуке дешавају се повреде, ређи су озбиљнији здравствени проблеми абдомена или неке теже болести. Дневно, с обзиром на број паса, овде ветеринари имају до десетак мањих или већих интервенција, или годишње, у просеку, око хиљаду, пошто им долазе и пси из околних јединица.

Госпођа Споменка Стошић, дипломирани ветеринар, генетичар је у Центру. Она брине о узгоју и укрштању приплодних паса, односно ради на оплемњивању основних родословних грона нишких паса. Ту су и мајор Јовица Стојановић, помоћник команданта за логистику и хирург, капетан Перица Милић, поручник Зденко Цвијетић, ветеринарски техничари Марица Цветковић, Сања Јакшић и Драган Петровић, разводник Горан Поповић...

Нешто касније одлазимо на полигон. Немачки овчари, заједно са својим водичима и дресерима, постројени "под конач". Представа почиње...

Команде и вежбе послушности, одбрана и напад, траг... Следи пуцњава, напад на маркиранта са великим рукавом, потом одвајања паса од "терористе"... Све се догађа муњевито, а време се мери секундама... На другој страни полигона маркантан мужјак немачког овчара, са беретком свог дресера у чељустима, као од шале савлађује препреке, скаче кроз обруч, пење се и спушта низ стенице... Ту је и лабрадор ретривер, који на дресерову команду обилази десетак транспортних врећа, пажљиво их њуши, и већ следећег трена седа и даје знак свом "шефу" да је нашао – експлозив!

Опет, на другој страни пуцњава... "Чопор" од четири јака немачка овчара креће, неверовантом брзином, ка "терористи", који је, специјално за ову прилику, морао да буде потпуно заштићен. У галопу, у скоку, већ следећег трена четири јаке чељусти нагрнуле су на њега...

Показна вежба била је заиста импресивна. Стручњаци из Ниша показали су практично, за тако кратко време, шта све могу и знају они и њихови службени пси. Оно што обичан посматрач неће сазнати јесте колико је много времена било потребно за све то, али и упорности, жеље, рада и знања и, наравно, међусобне вековне заљубљености између човека и – пса! ■

Душан МАРИНОВИЋ
Снимео Звонко ПЕРГЕ